

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Olympisch Stadion e.o.
Stadsdeel Zuid**

BO 11-107 Amsterdam 2012

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens plangebied	6
1.1 Administratieve gegevens	6
2 Wet- en regelgeving	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijk	7
2.3 Provincie Noord-Holland	7
2.4 Gemeente Amsterdam	8
2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	8
3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie	9
3.1 Geomorfologie en bodem	9
3.2 Historie algemeen	9
3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied	10
3.3.1 Ontginningen	10
3.3.2 De Amstelveenseweg en de Schinkel	11
3.3.3 Verstedelijking	11
3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied	13
3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Cultuurhistorische Waardenkaart	13
3.4.2 Vindplaatsen	14
3.4.3 Bodemopbouw	15
3.5 Conclusie: verwachtingsmodel	15
4 Archeologische verwachtingskaart	16
5 Archeologische beleidskaart	18
Conclusie	20
Bronnen	21
Appendix: Beleidsvarianten, stroomschema	22

Samenvatting

Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) heeft in opdracht van Stadsdeel Zuid een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het bestemmingsplangebied Olympisch Stadion e.o., stadsdeel Zuid. Dit is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van het plangebied in kaart te brengen en daarmee een beeld te krijgen van de archeologische sporen die in de bodem aanwezig kunnen zijn. Een dergelijk bureauonderzoek past binnen de verplichting van gemeenten om conform de Monumentenwet beleid te ontwikkelen ten aanzien van het behoud cq documentatie van die overblijfselen bij bouwontwikkeling.

Het bureauonderzoek gaat uit van een beknopt overzicht van de historisch-topografische ontwikkeling van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder. Het historisch overzicht wordt aangevuld met archeologische informatie afkomstig van vindplaatsen in de omgeving van het plangebied. De historische en archeologische informatie over de ruimtelijke topografische ontwikkelingen is omgezet naar een beeld van archeologische verwachtingen.

Op de archeologische verwachtingskaart (p. 16-17) wordt onderscheid gemaakt in twee zones met een hoge archeologische verwachting en twee met een lage verwachting. Aan de hand hiervan is een archeologische beleidskaart opgesteld, waarin de beleidsregels en maatregelen voor de vereiste archeologische monumentenzorg zijn vastgelegd.

De beleidskaart telt drie beleidszones (p. 18-19). Voor elk van deze zones is gespecificeerd of en in welke mate eventueel archeologisch veldonderzoek nodig is in de bouwplanontwikkeling.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen kunnen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Inleiding

In opdracht van Stadsdeel Zuid heeft BMA een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van het bestemmingsplangebied Olympisch Stadion e.o., stadsdeel Zuid.

Het bureauonderzoek geeft een overzicht van bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied. Hierbij is gebruik gemaakt van historisch kaartmateriaal, relevante publicaties en archiefbronnen in samenhang met archeologische informatie over al bekende vindplaatsen in het plangebied en omgeving. Deze informatie is samengevat in een archeologisch verwachtingsmodel op basis waarvan de beleidsregels voor erfgoedzorg worden vastgelegd ten behoeve van het bestemmingsplan.

In het bureauonderzoek komen het nationale, provinciale en gemeentelijke archeologiebeleid (hoofdstuk 2), de historische en archeologische achtergronden (hoofdstuk 3) en de archeologische verwachting van het plangebied (hoofdstuk 4) aan de orde, gekoppeld aan een beleidskaart (hoofdstuk 5) die inzichtelijk maakt of en in welke mate archeologische maatregelen binnen (toekomstige) planontwikkeling vereist zijn.

1 Administratieve gegevens plangebied

Het plangebied Olympisch Stadion e.o. wordt in het westen begrensd door de Schinkel, in het zuiden door de Ringweg Zuid, in het oosten door de Amstelveenseweg en de Afroditekade en in het noorden door de Vaartstraat.

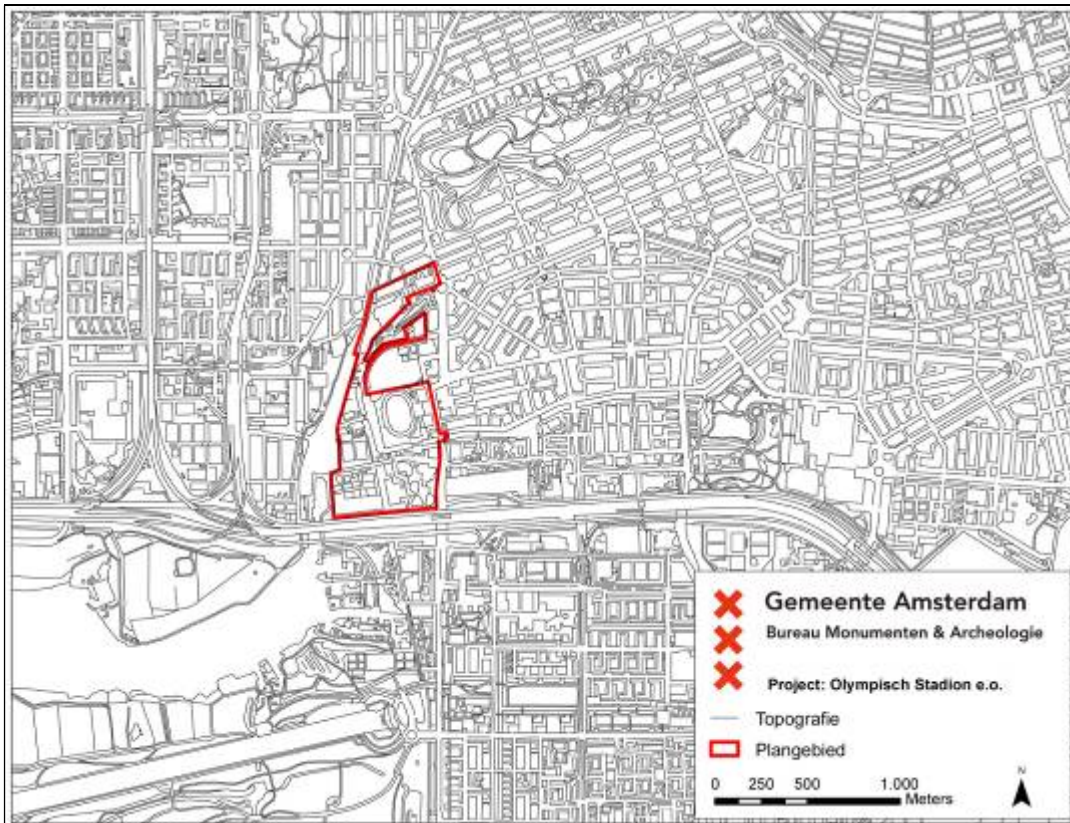
1.1 Administratieve gegevens

Opdrachtgever Stadsdeel Zuid
Contactpersoon Mevrouw M. Munster
Adres Postbus 74019
Postcode / plaats 1070 BA Amsterdam

Plangebied

Provincie	Noord-Holland	Gemeente	Amsterdam
Plaats	Amsterdam	Kaartblad	D
ARCHIS meldingsnr.	50563	ARCHIS afmeldingsnr.	40706
X-coördinaat NW	118.526	Y-coördinaat NW	484.762
X-coördinaat NO	118.865	Y-coördinaat NO	484.899
X-coördinaat ZW	118.323	Y-coördinaat ZW	483.513
X-coördinaat ZO	118.879	Y-coördinaat ZO	483.568

Locatie

1 Plangebied Olympisch Stadion e.o.

2 Wet- en regelgeving

2.1 Algemeen

Het archeologische erfgoed bestaat uit voorwerpen en structuren die in de bodem bewaard zijn. Deze materiële overblijfselen vormen een onderdeel van onze leefomgeving. Het beleid voor het archeologisch erfgoed heeft dan ook veel raakvlak met dat van de ruimtelijke ordening. Voor optimale integratie van de archeologie in de ruimtelijke ordening heeft het rijk o.a. de Monumentenwet 1988 en de Wet ruimtelijke ordening aangepast.

2.2 Rijk

Om het bewustzijn van het Europese erfgoed te vergroten hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta). Een van de voorwaarden om dit te bereiken is dat het Europese archeologische erfgoed voor toekomstige generaties beschikbaar blijft.

In Nederland wordt aan dit uitgangspunt invulling gegeven door behoud van archeologisch erfgoed in de bodem (*in situ*) tijdens de planontwikkeling mee te wegen. Als behoud in de bodem (bijvoorbeeld door middel van technische maatregelen of planaanpassing) geen optie is, dan worden archeologische resten opgegraven (behoud *ex situ*). De initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, is verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van het archeologisch onderzoek.

In de Monumentenwet is een bepaling opgenomen dat in elk bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met de in de grond aanwezige, dan wel te verwachten archeologische waarden.¹ Ook bevat de Monumentenwet een verplichting om toevalsvondsten te melden (de zgn. meldingsplicht).²

2.3 Provincie Noord-Holland

Als toetsingskader voor bestemmingsplannen en projectbesluiten gebruikt de provincie Noord-Holland de structuurvisie, de leidraad landschap en Cultuurhistorie en de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW).³ Op grond van de Wro dienen gemeenten bij de vaststelling van bestemmingsplannen, projectbesluiten en beheersverordeningen de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie in acht te nemen. Op de CHW zijn o.a. archeologisch verwachtingsvolle gebieden opgenomen. De waardestellingen van de CHW zijn bedoeld als algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering nodig hebben. Naast de CHW beheert de provincie de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het rijk. Op de AMK staan de beschermde archeologische monumenten, de terreinen van zeer hoge en hoge archeologische waarde en de gebieden met een archeologische betekenis.

---

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 3.1 van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermde) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

³ Provincie Noord-Holland, 2010.

2.4 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat archeologie vroegtijdig in ruimtelijke ordeningsprocessen wordt geïntegreerd.⁴ Hiermee worden twee doelen gediend. Ten eerste een efficiënte voortgang en kostenbeheersing van bouwprocessen. En ten tweede een kwalitatief goed en stadsbreed uniform beheer van het archeologische erfgoed.

Op basis van de resultaten uit het archeologisch bureauonderzoek wordt bepaald of in het bestemmingsplan regels met betrekking tot archeologie moeten worden opgenomen. De Monumentenwet biedt een tweetal mogelijkheden (artikelen 39-40) die BMA heeft uitgewerkt in de modelregels archeologie.

De bescherming van (verwachte) archeologische waarden in een bestemmingsplan wordt geregeld met een omgevingsgunning als bedoeld in artikel 2.1 lid 1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Aan een omgevingsvergunning zijn bouwregels verbonden: die bepalen dat in het belang van de archeologische monumentenzorg de aanvrager van een omgevingsvergunning een archeologisch rapport met selectiebesluit dient te overleggen. Daarnaast kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat een omgevingsvergunning moet worden aangevraagd voor het uitvoeren van aanlegwerkzaamheden.

Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden. Dit houdt in dat aan de vergunning de verplichting wordt gekoppeld om technische maatregelen tot behoud te treffen, om de archeologische resten op te graven of om de werkzaamheden te laten begeleiden door een archeoloog.

De bouwregels en de omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bevatten daarnaast uitzonderingen die duidelijk maken in welke gevallen archeologisch onderzoek niet nodig is. In Amsterdam gelden elf beleidsvarianten, zoals de uitzondering van archeologisch onderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de of 20ste eeuwse ophogingen (Appendix: beleidsvarianten). In de praktijk komen per plangebied meestal twee tot zes varianten voor.

2.5 Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Voor de uitvoering van archeologisch onderzoek is door het ministerie van OCW de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. De KNA gaat uit van een gefaseerde aanpak. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen een Bureauonderzoek, een Inventariserend Veldonderzoek, een Archeologische Opgraving (AO) en een Archeologische Begeleiding (Appendix: stroomschema).

Het inventariserend veldonderzoek is bedoeld om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Een opgraving wordt uitgevoerd wanneer er sprake is van een vindplaats met waardevolle archeologische resten. Een archeologische begeleiding houdt in dat de bouwingreep onder begeleiding van een archeoloog wordt uitgevoerd. Elke onderzoeksfase wordt afgesloten met een selectiebesluit. Hierin wordt vastgesteld welke delen van een plangebied in aanmerking komen voor verder archeologisch onderzoek of voor bescherming en welke delen van het plangebied worden vrijgegeven.

Voor archeologisch veldonderzoek is een Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

---

⁴ BMA, 2005.

3 Historisch-topografische en archeologische inventarisatie

3.1 Geomorfologie en bodem

Het huidige natuurlijke landschap in en om Amsterdam is in grote mate bepaald door de landschapsvorming in het Holoceen. Dat is de geologische periode na de laatste IJstijd (vanaf ca. 10.000 v. Chr.). Er heerste toen een gematigd klimaat waarin in enkele duizenden jaren grote pakketten veen groeiden in de kuststreek. Dit Hollandveen bevindt zich in de huidige ondergrond tussen gemiddeld 5 m en 2 m ÷ NAP en loopt plaatselijk door tot 0 m NAP.

Het natuurlijke landschap werd vanwege grootschalige veenontginningen vanaf de 11de eeuw omgevormd tot een veenweidegebied. Aangezien de waterhuishouding een cruciale rol speelde bij de veenontginningen, begon tegelijkertijd de aanleg van het stelsel van (zee)dijken ter bescherming van het nieuwe bouw- en akkerland. Later, in de 17de en 18de eeuw, volgden de droogmakerijen waarbij grote watergebieden in Noord-Holland werden ingepolderd.

3.2 Historie algemeen

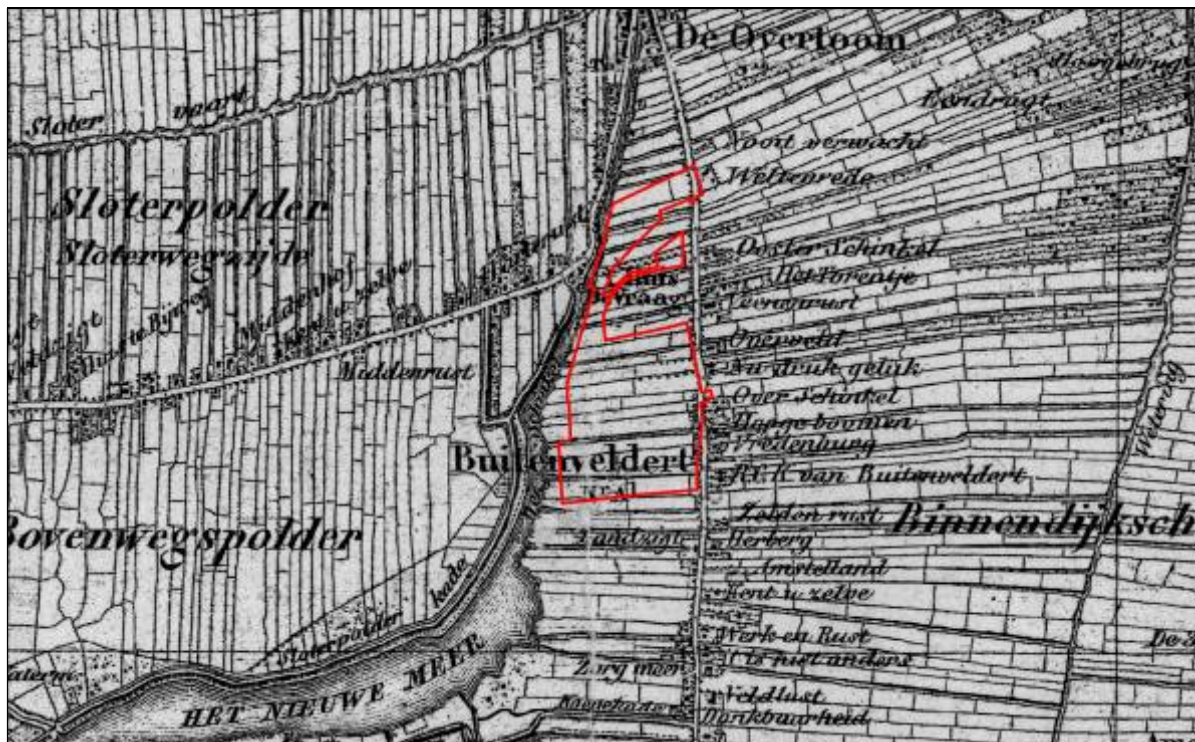
De vroegste bewoning van Amsterdam dateert, voor zover nu archeologisch bekend, uit de 12de eeuw. Rond de stad, op vooral de hoger gelegen strandwallen, zijn oudere vindplaatsen aanwezig met bewoningssporen die teruggaan tot in de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.).

De oudste bouwsporen, uit de 12de en 13de eeuw, zijn teruggevonden aan de Nieuwendijk / Kalverstraat en de Warmoesstraat/Nes. Met de aanleg van de (Nieuwezijds en Oudezijds) burgwallen in de 14de eeuw startte het proces van stadsvorming. De stad had eerst een aarden omwalling als verdedigingswerk die in het laatste kwart van de 15de eeuw werd vervangen door een stenen stadsmuur. De laatmiddeleeuwse stad was omsloten door de huidige Singel aan de westkant en de Gelderse kade en Kloveniersburgwal aan de Westkant. In de periode 1585-1663 groeide de stad explosief door vier stadsuitbreidingen. Ten tijde van de Eerste Uitleg (1585-1586) verplaatste de stadsrand zich naar de huidige Herengracht en de Oudeschans. Bij de Tweede Uitleg (1592-1596) kwamen er vier nieuwe woon- en werkeilanden (Marken, Uilenburg, Rapenburg en Vlooienburg) aan de oostkant van de stad. In 1613 ontstond met de Derde Uitleg aan de westzijde van de stad de woon- en werkbuurten de Jordaan en het eerste deel van de grachtengordel tot aan de Leidsegracht. De vroeg 17de-eeuwse stad werd beschermd door een gebastioneerde aarden wal ontworpen naar de nieuwste fortificatieplannen uit Italië, voorzien van elf bolwerken. Met de Vierde Uitleg van 1663 werd in de Gouden Eeuw het halfcirkelvormige stadsplan van Amsterdam voltooid. Het oostelijk deel van de grachtengordel werd aangelegd over de Amstel en aan het IJ werden de drie oostelijke haveneilanden Kattenburg, Wittenburg, Oostenburg gerealiseerd. De nieuwe bakstenen stadswal (met in totaal 26 bolwerken) volgde met zijn gracht het tracé van de huidige Singelgracht.

De eerste woonwijken buiten de Singelgracht ontstonden naar aanleiding van het uitbreidingsplan Kalff in 1877, gevolgd door een tweede ring na annexatie van grote delen van de gemeenten Nieuwer-Amstel en Sloten in 1896. De 20ste-eeuwse groei van de stad valt uiteen in vier fasen; bebouwing van de Baarsjes, Zuid en Oost in de jaren twintig en dertig, het door nieuwbouw aaneengroeien van voormalige dijkdorpen in Amsterdam Noord, de wederopbouwijken aan de westzijde van de stad (de Westelijke Tuinsteden) en de bebouwing van de voormalige Bijlmermeer in de jaren zestig en zeventig. Met IJburg borduurt de stad begin 21ste eeuw weer voort op het concept van vier eeuwen tevoren, het creëren van stedelijk areaal in en aan het IJ.

3.3 Historisch-topografische inventarisatie van het plangebied

Voor de historisch-topografische analyse zijn verschillende cartografische bronnen gebruikt: de kaarten van Visscher (ca 1700) en Mol (1770), de Topografisch Militaire Kaart (1854) en de kaarten van Publieke Werken uit 1915, 1922 en 1929.

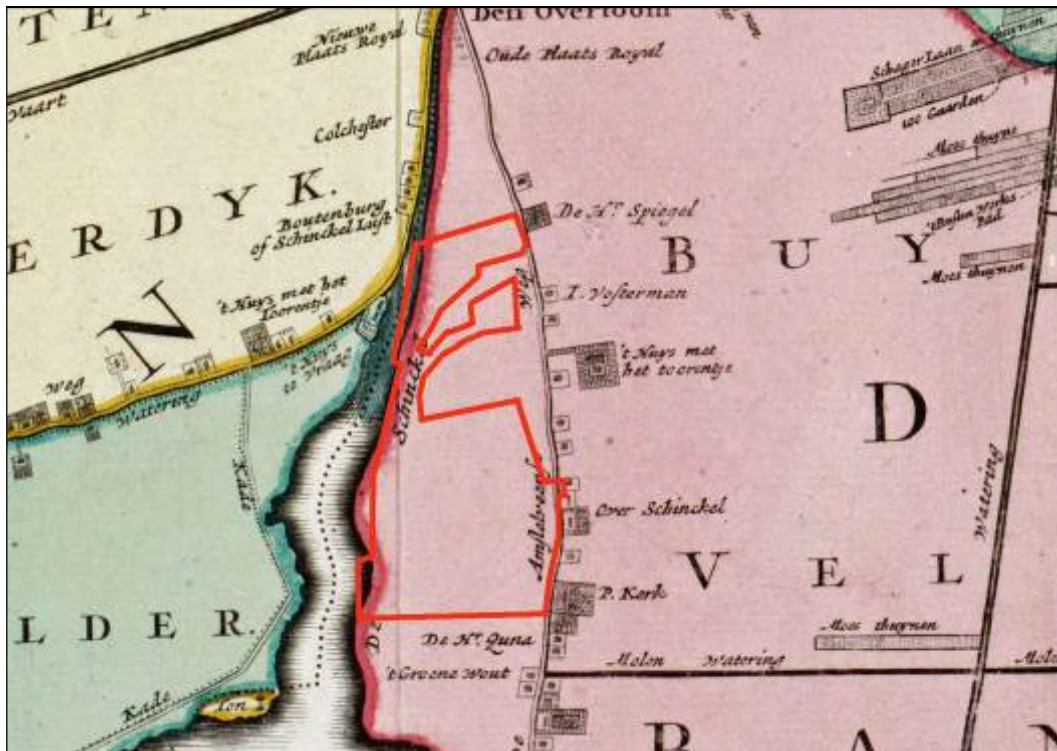
2 Het plangebied (rood omlijnd) op de Topografisch Militaire Kaart uit 1854

3.3.1 Ontginningen

Het Plangebied Olympisch Stadion e.o. lag in de voormalige Binnendijkse Buitenvelderse Polder ten zuiden van Amsterdam. Deze polder maakte deel uit van het Amstelland, het landelijke gebied van Amsterdam rond de Amstel. De ontginning van dit gebied startte in de 11de eeuw en breidde zich uit in de 12de en 13de eeuw. Daarbij werd de Amstel als ontginningsas gebruikt. Haaks op de Amstel werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kopse kant verrezen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen werden door middel van perceleringssloten gescheiden. Deze sloten dienden om het natte veengebied te ontwateren waardoor geschikt akkerland ontstond. Als bijkomend gevolg van de ontwatering daalde het maaiveld en werd de grond weer natter. Aangezien de akkers bloot kwamen te staan aan overstromingsgevaar werden ter bescherming achter- en zijkaden aangelegd. Ondanks deze maatregelen zette de vernatting van de percelen zich door.⁵ Daarom bracht men nieuwe stroken veen in cultuur. Bij de verlenging van de kavels schoof ook vaak de bewoning op. De achterkade werd dan als secundaire ontginningsas in gebruik genomen.⁶ Dit zogenaamde slagenlandschap is nog duidelijk te zien op historische kaarten (afb. 2).

⁵ Borger 1987, 16-17

⁶ Stol 1993, 29

3 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Visscher uit ca. 1700

3.3.2 De Amstelveenseweg en de Schinkel

De Amstelveenseweg, aan de oostzijde van het plangebied, vormde oorspronkelijk de achterkade van het ontginningsgebied dat bij de Amstel begon.⁷ Dit deel van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder was vanaf de 17de eeuw voornamelijk in gebruik als land- en tuinbouwgebied.⁸ Historische aanwijzingen voor tuinbouwactiviteiten bieden kaarten uit die periode, bijvoorbeeld die van Nicolaas Visscher uit het begin van de 18de eeuw (afb. 3). Hierop staan langs de verschillende (water)wegen stroken aangeduid als 'Moes thuynen'.

Bewoning in de polder concentreerde zich langs de Amstelveenseweg en de Amstel. Op de kaart van Visser, de vroegste gedetailleerde kaart van het plangebied, staan juist aan de oostzijde van de Amstelveenseweg boerderijen en buitens ingetekend (afb. 3). Op de kaart uit 1854 is op kleine schaal ook aan de andere kant van de weg bebouwing te zien (afb. 2).

Een klein deel van het plangebied ligt in de Schinkel. Deze rivier werd waarschijnlijk al in de 14de eeuw gebruikt als vaarweg tussen Amsterdam en Leiden, Delft en Dordrecht.⁹ In de 15de eeuw werd met het graven van de Kostverlorenvaart de rivier tot aan het IJ verlengd. De huidige, rechtgetrokken vorm is het gevolg van kanalisering in het begin van de 20ste eeuw.

3.3.3 Verstedelijking

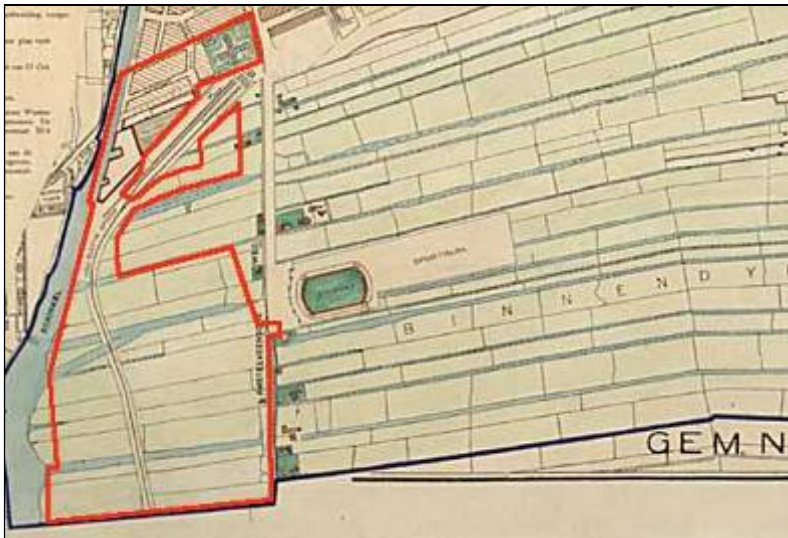
Tot in de 20ste eeuw had het plangebied een landelijk karakter. Als gevolg van bevolkingsgroei en de toenemende behoefte aan bouwgrond werden delen van de polder in 1896 door Amsterdam geannexeerd, waarbij de gemeentegrens ten zuiden van het plangebied kwam te liggen. Uit een kaart uit 1915 (afb. 4) blijkt dat toen alleen het noorden van het gebied bebouwd was, met woonblokken aan de Vaart-, Vliet- en Baarsstraat. Ook is het Haarlemmermeerstation ingetekend. Dit gebouw van

⁷ De Roever 1999, 1

⁸ Hoek Ostende 1986, 21

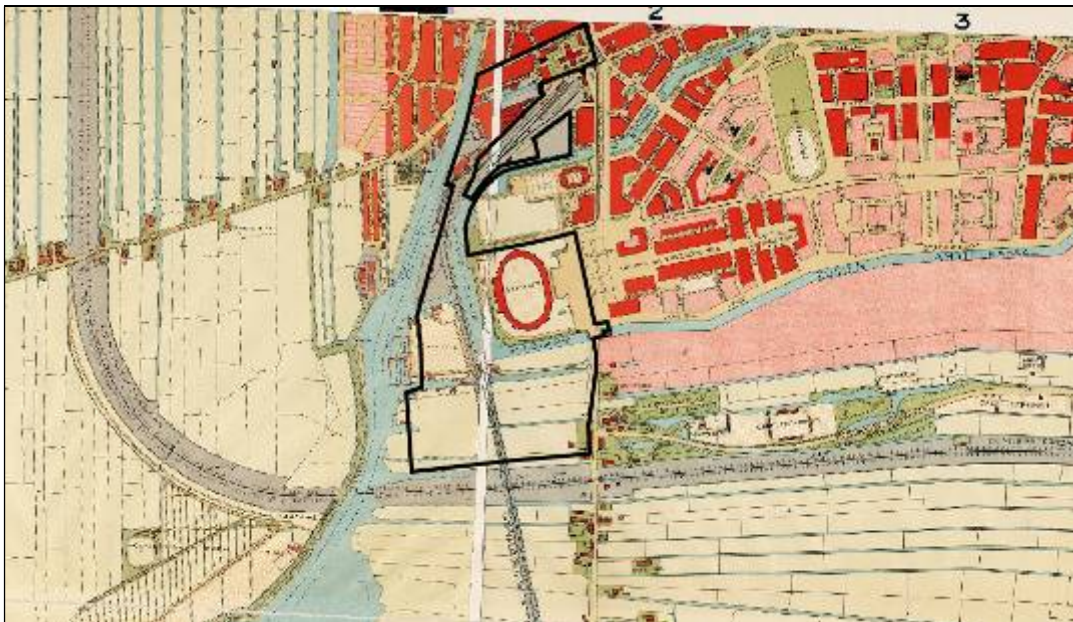
⁹ Gawronski 2007, 6

architect De Bazel vormde het beginpunt van de spoorweg naar Aalsmeer en Uithoorn. De lijn bleek onrendabel en sloot in 1950. Dertig jaar later werd een deel heropend als museumlijn waarover historische tramstellen rijden.¹⁰

4 Het plangebied (rood omlijnd) op de kaart van Publieke Werken uit 1915

Vlak buiten het plangebied werd het (oude) stadion (1913-1929) gebouwd, ter plaatse van de latere Amazonestraat en Van Tuyl van Serooskerkenweg (afb. 4 en 6). In dezelfde periode ontwikkelde Hendrik Berlage het stedenbouwkundig plan Plan Zuid. Dit uitbreidingsplan strekte zich tussen de Amstel en de Schinkel richting het zuiden uit, tot in de gemeente Nieuwer Amstel, dat in 1921 tot aan de Kalfjeslaan door Amsterdam werd geannexeerd. Op de kaart van Publieke Werken uit 1929 staat het westelijk deel van het plan, waaraan het plangebied grenst (afb. 5). De realisatie was toen in volle gang en zou nog enkele jaren duren.¹¹

5 Het plangebied (zwart omlijnd) op een kaartblad van de kaart van Publieke Werken uit 1929

¹⁰ Kruizinga 2002, 416-417

¹¹ Kruizinga 2002, 1339-1340

Een belangrijke factor bij de inrichting van het westelijk deel van Plan Zuid waren de Olympische Spelen van 1928. Ten behoeve hiervan werd ten westen van het oude stadion het Olympisch stadion gebouwd, naar ontwerp van architect Jan Wils. Op 18 mei 1927 werd de eerste steen gelegd, op 1 mei 1928 werd het stadion opgeleverd en van 17 mei tot 12 augustus vonden de Spelen plaats.¹² Op het Olympiaplein werden sportvelden en een atletiekbaan, de Sintelbaan, aangelegd, waar de deelnemers aan de Spelen konden trainen. Tijdens de Spelen fungeerde het oude stadion nog als tweede Olympisch stadion (afb. 6), maar in 1929 werd het afgebroken ten behoeve van woningbouw.¹³ Na de Olympische Spelen werden op het Stadionplein enkele tijdelijke sportfaciliteiten gesloopt, op die plek verrezen de twee Citroëngebouwen (1930 en 1960), ook door Wils ontworpen.¹⁴ De sportfaciliteiten aan de zuidoostkant van het plangebied werden in de tweede helft van de 20ste eeuw uitgebreid met Sportpark De Schinkel en Sportpark Zuid.

6 Het Olympisch gebied de Spelen van 1928 met boven het oude en onder het Olympisch Stadion

3.4 Archeologische inventarisatie van het plangebied

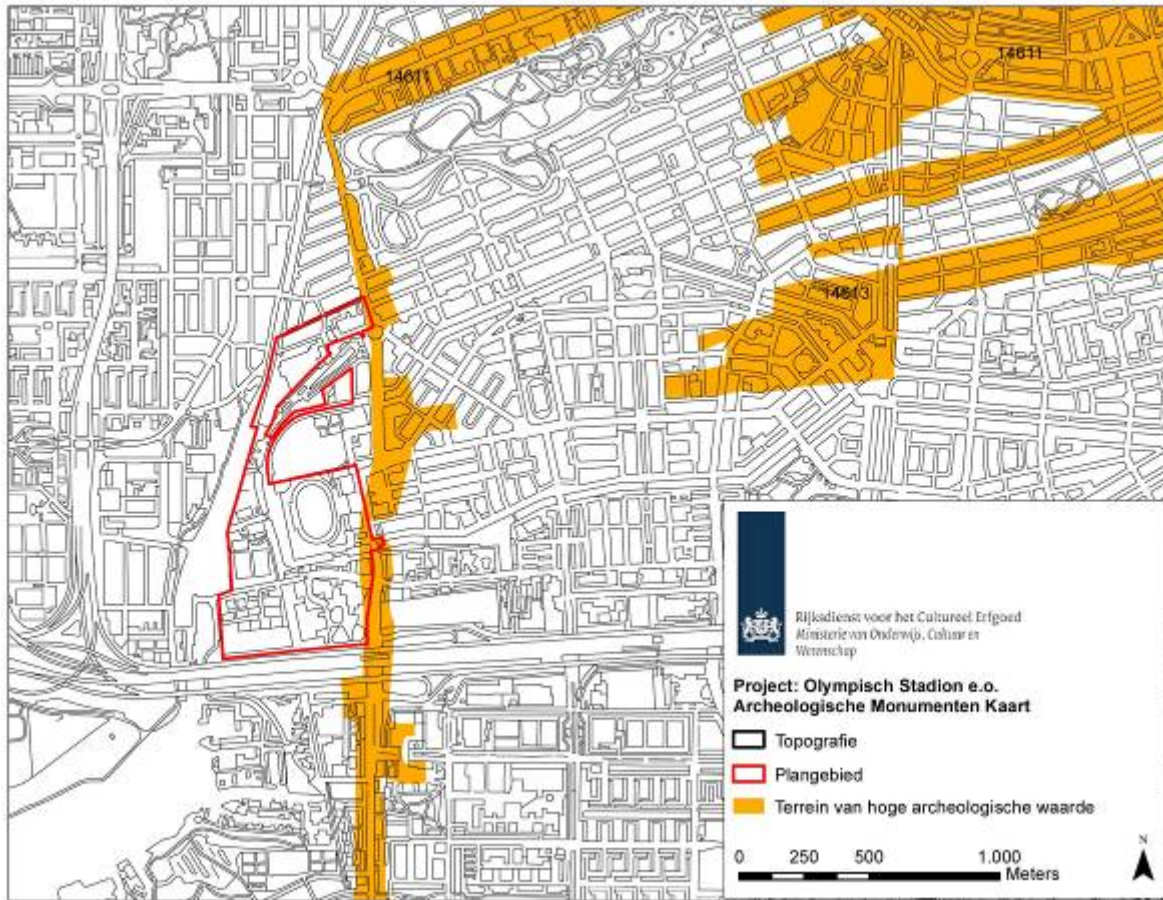
3.4.1 Archeologische Monumentenkaart en Cultuurhistorische Waardenkaart

Binnen het plangebied zijn volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geen archeologische monumenten aangewezen. In het gebied ligt wel een deel van een terrein dat op de AMK een hoge archeologische waarde heeft (afb. 7). De Cultuurhistorische Waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het AMK-kaartbeeld. De verwachtingen op deze kaarten zijn algemeen van aard en dienen in het geval van bouwplanvorming nader te worden uitgewerkt. Een inhoudelijke en ruimtelijke specificatie van de archeologische verwachtingen volgt in het volgende hoofdstuk en is gebaseerd op de historisch-topografische analyse.

¹² Heinemeijer 1987, 172

¹³ NAI

¹⁴ Kruizinga 2002, 237-238

7 Het plangebied Olympisch Stadion e.o. (rood omlijnd) op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, juli 2010). De Cultuurhistorische waardenkaart van de Provincie Noord-Holland (CHW) komt overeen met het AMK-kaartbeeld

3.4.2 Vindplaatsen

In het plangebied zijn tot op heden geen archeologische vindplaatsen bekend. Wel is twee keer ten noorden hiervan archeologisch onderzoek gedaan (afb. 8). Omdat deze locaties ook aan de Amstelveenseweg liggen, zijn de vondsten en structuren die daar werden gedocumenteerd een graadmeter voor het archeologisch potentieel van het plangebied. De twee vindplaatsen worden hieronder kort besproken.

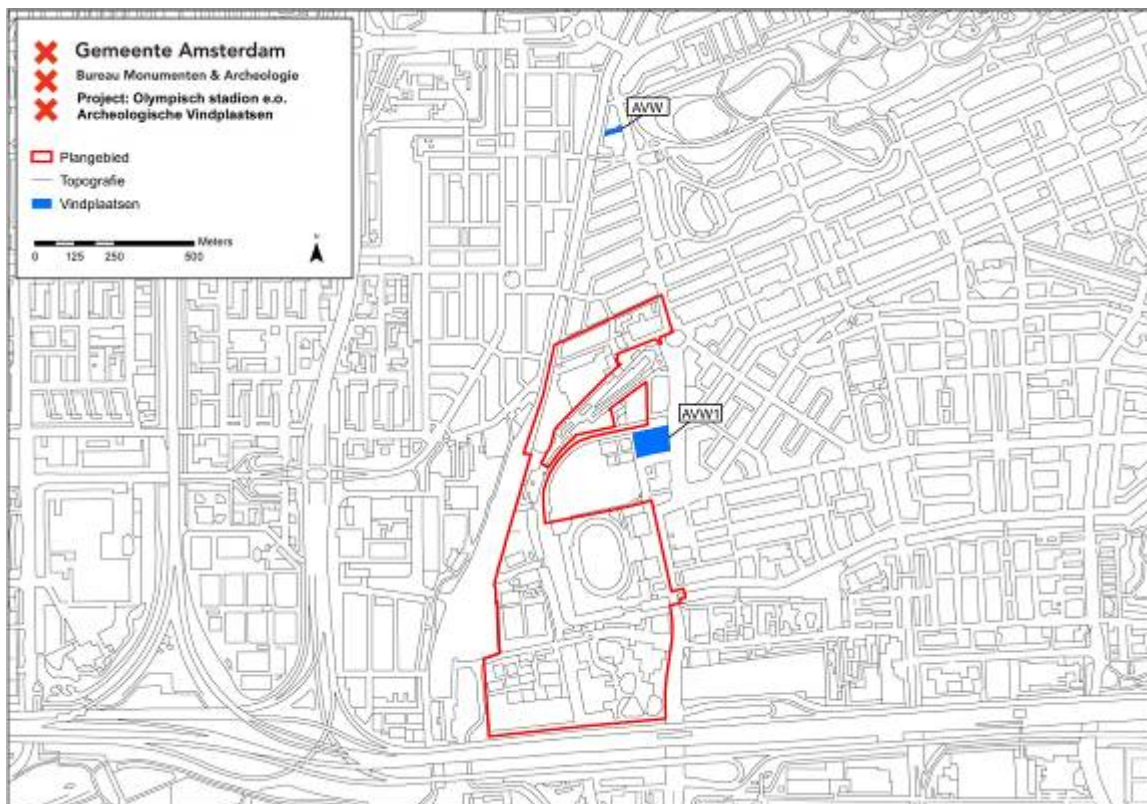
Amstelveenseweg 96-104 (AVW)

In 1998 heeft de afdeling Archeologie van de voormalige Dienst Amsterdam Beheer veldonderzoek gedaan aan de Amstelveenseweg. Langs de Amstelveenseweg werd de aanzet van een terp aangetroffen, die vanaf het einde van de 12de eeuw tot in de 15de eeuw in gebruik is geweest. Ook werd een 17de-eeuwse driebeukige, bakstenen boerderij opgegraven. Uit de vroegste fase van de terp is ook een deel van de terpsloot aangetroffen. In een brede sloot uit de tijd van de boerderij werd veel huisraad aangetroffen zoals kookpotten, Italiaans aardewerk, steengoed kannen, tinnen lepels en poppenbedje van aardewerk.¹⁵

¹⁵ Veerkamp & Van Thoor 2003, 4-6

Amstelveenseweg/Eosstraat: Frans Ottenstadion (AVW1)

In 2004 heeft de afdeling Archeologie van BMA op het terrein van het voormalige Frans Ottenstadion voorafgaand aan nieuwbouw veldonderzoek gedaan. Uit zeven sonderingen werd duidelijk dat het oorspronkelijke historische loopvlakniveau waarin archeologische sporen aanwezig kunnen zijn, over het gehele terrein ontbrak. Het is onduidelijk of het historische maaiveld van het agrarische weidegebied is afgegraven voordat het terrein werd opgespoten, of onherkenbaar samengeperst door de druk van het omvangrijke pakket zand.¹⁶

8 Het Plangebied Olympisch Stadion e.o. (rood omlijnd) en de archeologische vindplaatsen AVW en AVW1

3.4.3 Bodemopbouw

Wat de bodemopbouw van het plangebied betreft bevindt het huidige maaiveld zich op 0,5 m + NAP, d.w.z. minimaal 2,5 m boven het oorspronkelijke polderpeil (2 à 2,5 m ÷ NAP) van de Binnendijkse Buitenvelderse Polder. Op basis hiervan kan er vanuit gegaan worden dat eventuele archeologische sporen of vondsten op minimaal 2,5 m onder het huidige maaiveld liggen.

3.5 Conclusie: verwachtingsmodel

Op basis van bovenstaande inventarisatie zijn binnen het plangebied materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginningsfase en het gebruik als veenweidegebied. Deze resten hebben doorgaans een wijde verspreiding en een lage trefkans. Daarnaast bestaat de kans dat langs de Amstelveenseweg sporen liggen van bewoning. Deze kunnen net als de ontginningen uit de 11de-12de eeuw dateren, en bestaan naar verwachting uit diverse structuren zoals ophogings- en afvallagen, resten van houten en stenen bebouwing en losse vondsten.

¹⁶ Gawronski & Veerkamp 2007, 12

4 Archeologische verwachtingskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) zijn binnen het Plangebied Olympisch Stadion e.o. voornamelijk materiële overblijfselen te verwachten die samenhangen met de ontginnings- en gebruiksgeschiedenis van de 11de/12de tot in de 20ste eeuw. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag voor het plangebied. Het plangebied kent vier verwachtingszones:

Zone A: Amstelveenseweg

Archeologische verwachting: hoog

Betreft het tracé van een belangrijke verbindingsweg, waarover sinds de middeleeuwen mensen zich verplaatsten en goederen werden vervoerd. De materiële neerslag bestaat uit losse vondsten of uit ophogingslagen die dateren uit de ontginningsfase en samenhangen met het ontstaan als achterkade van waaruit werd ontgonnen. De archeologische verwachting is daarom hoog.

Zone B: Bewoningszone Amstelveenseweg

Archeologische verwachting: hoog

Betreft een zone aan de Amstelveenseweg waar boerderijen en eventueel kleine buitenplaatsen worden verwacht. De materiële neerslag van deze zone betreft ophogingen, terpen, funderingen, beerputten, tuinen of afvallagen. Vanwege de lange gebruikperiode hebben de archeologische sporen een hoge dichtheid en een sterke onderlinge samenhang. De verwachting is daarom hoog.

Zone C: Schinkel

Archeologische verwachting: laag

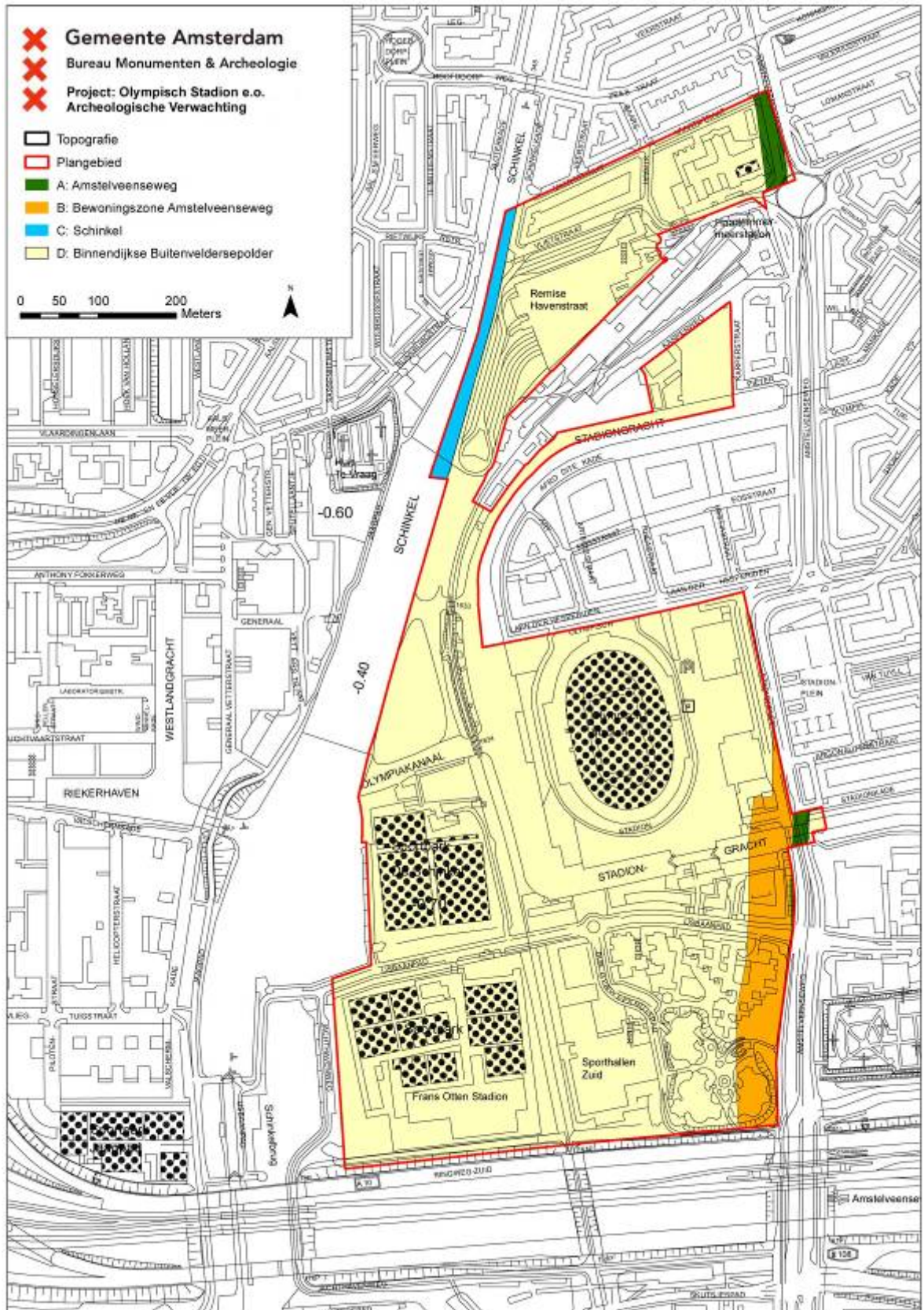
Hier kunnen overblijfselen aanwezig zijn die verband houden met scheepsvaart vanaf de middeleeuwen of stadsafval van Amsterdam. De mogelijke vondsten hebben geen samenhang en een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

Zone D: Binnendijkse Buitenvelderse Polder

Archeologische verwachting: laag

Betreft het overgrote deel van het plangebied. Tot de verstedelijking was dit als veenweidegebied in gebruik. De sporen die hier kunnen voorkomen houden verband met landgebruik vanaf de middeleeuwen tot in de 20ste eeuw. Dergelijke overblijfselen hebben weinig tot geen samenhang en een wijde verspreiding. De archeologische verwachting is daarom laag.

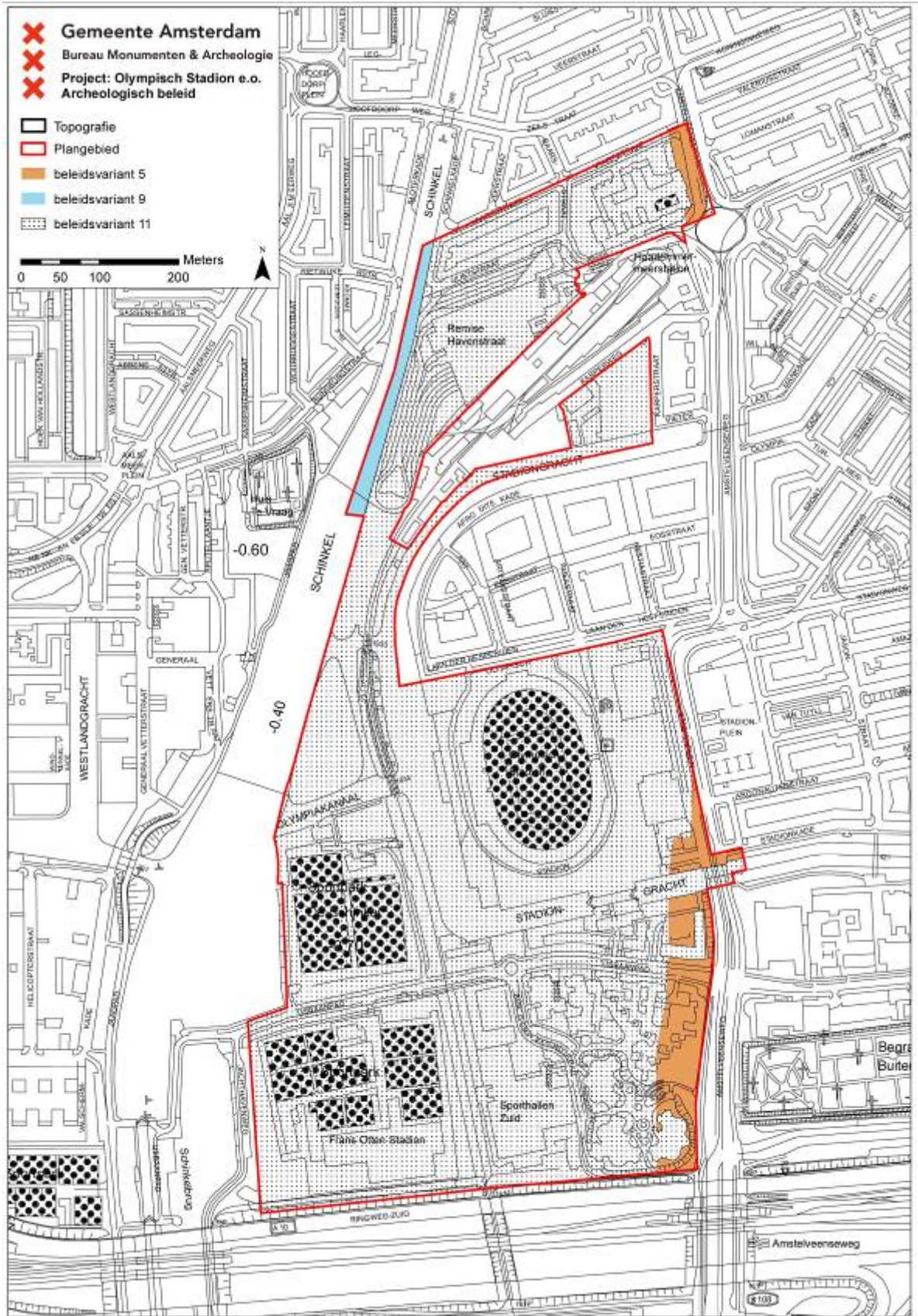
5 Archeologische beleidskaart

De archeologische beleidskaart van het Plangebied Olympisch Stadion e.o. is bedoeld als een ruimtelijk schema van de maatregelen die nodig zijn voor de zorg voor het archeologische erfgoed binnen bepaalde zones of locaties in het plangebied. De verwachtingen worden gekoppeld aan de huidige toestand van het terrein en mogelijk opgetreden bodemverstoringen. De clustering van de verwachtingszones resulteert in een beleidskaart met daarop drie zones met bijbehorende specifieke beleidsmaatregelen (appendix: Beleidsvarianten).

Archeologische Beleidszones op basis van de archeologische verwachtingszones

- **Beleidsvariant 5: (verwachtingszones A deels, B deels)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophoging (2,5 m).
- **Beleidsvariant 9 (verwachtingszone C)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 2500 m².
- **Beleidsvariant 11: (verwachtingszone A deels, B deels, D)**
Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij alle bodemingrepen.

Voor het gehele plangebied geldt dat ook in geval geen archeologisch veldonderzoek vereist is en er toch archeologische overblijfselen ouder dan vijftig jaar bij bouwwerkzaamheden aangetroffen worden, deze bij de gemeente aangemeld worden, zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Conclusie

Het voorliggende bureauonderzoek naar archeologische waarden is uitgevoerd voor het Plangebied Olympisch Stadion e.o.. De mogelijkheid dat in de grond aanwezige archeologische waarden worden verstoord is afhankelijk van de grootte en de diepte van het te verstoren oppervlak bij toekomstige bouwingrepen.

Aan de hand van de archeologische verwachtingen (p. 16-17) is een beleidskaart (p. 18-19) opgesteld waarin twee beleidszones worden onderscheiden.

Voor de eerste beleidszone (**verwachtingszones A, B deels**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste eeuwse ophoging (2,5 m).

Voor de tweede beleidszone (**verwachtingszone C**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 2500 m².

Voor de derde beleidszone (**verwachtingszone B deels, D**) geldt een uitzondering van archeologisch veldonderzoek bij alle ingrepen.

Voor de uitvoering van elk archeologisch veldwerk, zoals een Archeologische Begeleiding (AB), een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO), is een archeologisch Programma van Eisen (PvE) vereist. Hierin zijn de kwalitatieve randvoorwaarden en onderzoeksvragen voor het werk vastgelegd. Het vormt de basis voor verdere planning en kostenraming. Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. Het laten opstellen ervan behoort tot de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan.

Voor het gehele plangebied geldt de wettelijke meldingsplicht. Dit houdt in dat ook in geval geen archeologisch vervolgonderzoek is vereist en toch bodemvondsten ouder dan vijftig jaar worden aangetroffen dit aan Bureau Monumenten en Archeologie gemeld wordt zodat in overleg met de opdrachtgever maatregelen getroffen worden tot documentatie en berging van de vondsten.

Bronnen

Digitale bronnen

ARCHIS: Archeologisch Informatiesysteem: <http://www.archis.nl/archisii/html/index.html>
CHW: Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland: <http://chw.noord-holland.nl>
NAi: Nederlands Architectuurinstituut: www.nai.nl
PANH: Provinciale Atlas Noord-Holland: www.provincialeatlas-nh.nl
SAA: Stadsarchief Amsterdam: <http://beeldbank.amsterdam.nl>

Literatuur

Bakker, M. (red), *Stadsatlas Amsterdam. Stadskaarten en straatnamen verklaard*. Amsterdam 1999
BMA, *Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010*. Amsterdam 2005
Borger, G.J., 'Ontgonnen, bedijkt, bebouwd. De agrarische voorgeschiedenis van het stedelijk gebied', in: Heinemeijer, W.F. & Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*. Antwerpen 1987
Gawronski, J. & Veerkamp, K., 'Frans Ottenstadion. Inventariserend Veldonderzoek 2004', *Amsterdamse Archeologische Rapporten 13*, 2007
Heinemeijer, W.F., 'Rond de Olympische spelen. Versterking van het city-karakter', in: Heinemeijer, W.F. en Wagenaar, M.F., *Amsterdam in kaarten. Verandering van de stad in vier eeuwen cartografie*, Ede/Antwerpen 1987, 172-175
Hoek Ostende, J.H. van den, 'Overtomen in de omgeving van Amsterdam', *Amstelodamum* Jaarboek 78 (1986), 21-53
Kruizinga, J. *Het XYZ van Amsterdam*. Amsterdam, 2002
Provincie Noord-Holland, *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Ontwikkelen met Ruimtelijke Kwaliteit*. Haarlem 2010
Roever, M. de, 'Amsterdamse Notities: Opgravingen in Oud-Zuid', *Amstelodamum* 86 (1999), 1-4
Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*. Utrecht/Antwerpen 1993
Veerkamp, J. & Thoor M.T. van, 'Boven en onder de grond: Tussen Amstelveenseweg en Schinkel'. *MAGazine* 2, nr. 1, Amsterdam 2003, 2-15

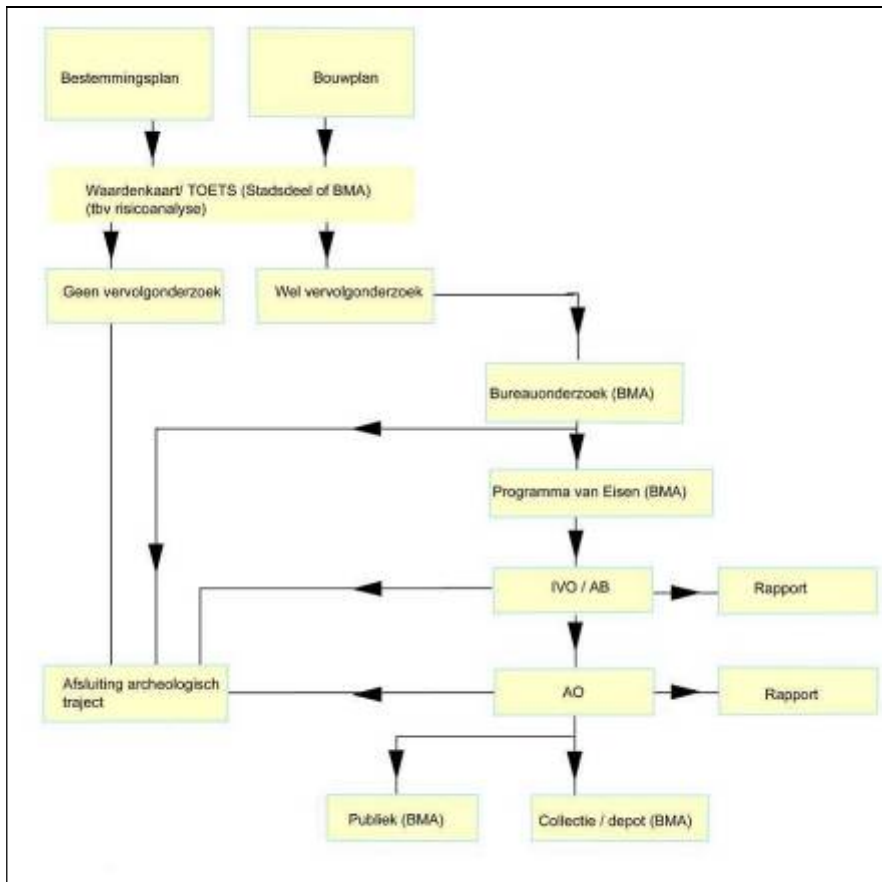
Appendix: Beleidsvarianten, stroomschema

Het archeologisch beleid wordt als maatwerk voor een bepaald plangebied in Amsterdam vastgesteld aan de hand van elf varianten, die een afweging bieden op basis van de aard van de verwachting in combinatie met de specifieke (oppervlakte/diepte) bodemingreep.

- 1: Gebieden met bekende archeologische waarden. Aangezien hier met zekerheid archeologische overblijfselen aanwezig zijn, is bij elke bodemingreep ongeachte het oppervlak of de diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 50 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 3: Gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. Deze gebieden zijn onbebouwd of de bebouwing dateert van vóór de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 4: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog in het landschap zichtbare historisch infrastructurele assen / in historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing dateert uit het einde van de 19de eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 100 m² of ondieper dan de 19de en 20ste-eeuwse ophogingen.
- 5: Bebouwde gebieden met een hoge archeologische verwachting langs voormalige (overbouwde of opgehoogde) historisch infrastructurele assen / in een historische woonkern buiten het historische centrum van Amsterdam. De bebouwing of ophoging dateert uit de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 500 m² of ondieper dan de 20ste-eeuwse ophogingen.
- 6: Onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting in de landelijke periferie van Amsterdam. Hier liggen archeologische vondsten dicht aan het oppervlak, zodat relevante archeologische lagen kunnen zijn opgenomen in de bouwvoor. De bouwvoor heeft gemiddeld een diepte van 0,3 – 0,5 m waaronder een eerste sporenvak zichtbaar wordt. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of minder dan 0,5 m onder maaiveld.
- 7: Bebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). De bebouwing dateert uit het einde van de 19de en de 20ste eeuw. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij bodemingrepen kleiner dan 10.000 m² of ondieper dan de 19de en 20ste-eeuwse ophogingen.
- 8: Terreinen met een hoge archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn binnen het historische centrum van Amsterdam (tot en met de Vierde Uitleg: binnen de Singelgracht). Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de waterbodem kleiner dan 500 m².
- 9: Gebieden met een lage archeologische verwachting die als vaarweg in gebruik zijn of waren binnen en buiten het historische centrum van Amsterdam. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen in de (voormalige) waterbodem binnen het historisch centrum kleiner dan 2.500 m² en buiten het historisch centrum kleiner dan 10.000 m².

- 10: Gebieden met een lage archeologische verwachting die onder water liggen, of die onder water gelegen hebben en ingepolderd zijn of opgespoten zijn. Uitzondering van archeologisch veldonderzoek geldt bij ingrepen kleiner dan 10.000 m² of in de oorspronkelijke waterbodem of in het oorspronkelijke maaiveld.
- 11: Gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier al archeologisch onderzoek of grootschalig grondverzet heeft plaatsgevonden voor bijv. zware funderingen, kelders, tunnels e.d. en gebieden in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam buiten de Singelgracht met een lage archeologische verwachting die bovendien opgehoogd, onderheid en bebouwd zijn aan het einde van de 19de en in de 20ste eeuw. Hier geldt een vrijstelling van archeologisch onderzoek. Gebieden waar al archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden zijn wel indirect van belang voor archeologische planning omdat ze aanwijzingen geven voor de eventuele aanwezigheid van archeologische resten in omliggende gebieden.

Voor de beleidsvarianten, 4, 5 en 7 tot en met 10 geldt dat het dieptecriterium op de uiteindelijke beleidskaart nader wordt gespecificeerd.

Stroomschema archeologie BMA

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 11-107

Voor akkoord controle proces en waardestelling:

Hoofd afdeling Archeologie BMA

Prof. dr. J.H.G. Gawronski

Datum: 16-02-2012
Status: definitief
Redactie: prof. dr. J.H.G. Gawronski
Tekst: drs. J. van den Dijssel, dr. J. Euwe
Cartografie: drs. J. van den Dijssel

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2012
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA. BMA aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.